

Lastige leerlingen de baas Kun je dat leren?

Meedoen aan een onderzoek en er zelf meteen al beter van worden? Dat is wat je noemt een win-winsituatie!

Twee onderwijsexperts over leren in *loops*.

‘Of ik een excellente leraar ben geworden?’ Kim Meijer van basisschool Sint Jan uit Amsterdam glimlacht. ‘Altijd weer dienen zich situaties aan waar ik nog geen passend antwoord op heb. Maar praten met collega’s over gemaakte video-opnames en samen interventies bedenken plus uitvoeren, heeft er wel voor gezorgd dat ik me handelingsbekwaam voel. Ik ben gegroeid in mijn ontwikkeling als leraar.’

Samen met 30 collega’s van basisschool Admiraal de Ruyter en twee middelbare scholen maakte Meijer bijna twee jaar lang deel uit van een onderzoeksteam waarin excellent leraarsgedrag centraal stond. De focus lag op adequaat omgaan met gedragsvraagstukken. Mede door de komst van Passend Onderwijs spelen er immers meer gedragsvraagstukken in de klas, leraren hebben het steeds moeilijker. Het team werd begeleid door onderwijskundigen van het Onderwijscentrum binnen de Vrije Universiteit.

De motivatie was groot. De betrokken leraren deden graag onderzoek nu het direct invloed had op hun eigen onderwijspraktijk. Meijer: ‘Het was heel erg gericht op de vraag hoe wij zelf als leerkrachten ons handelen kunnen verbeteren. Het helpt jezelf, en dat vond ik heel prettig. Het was een onderzoek, natuurlijk, maar ook met gewoon resultaat voor ons op heel korte termijn’.

Doe de loop

Hoe werkt dat dan precies? Voor het onderzoek is gekozen voor design research, waarbij

Werk in *loops* voor een sterk resultaat

Een onderzoeks-loop in 6 stappen

1. Spreek de casus door (methode: interview. Wat is precies het probleem? Wat voelt de leerkracht daarbij? Waarom is het een probleem? Wat heb je al geprobeerd? Met welk resultaat?)
2. Maak videobeelden van de interactie leraar-leerling(en)
3. Analyseer beelden met de onderzoeksgroep en omschrijf concrete situatie
4. Bespreek mogelijke interventies
5. Kies een interventie die het meest geschikt lijkt
6. Maak afspraken over het uitproberen van de interventie en de ondersteuning die nodig is: observaties, video opnamen, literatuur.

de leraar een cyclus doorloopt van ontwerpfase, pilot-fase en reflectiefase, de zogenoemde *loop* (zie kader). Simpel gezegd: je bedenkt samen met collega's een oplossing, probeert hem uit en houdt dat bij in een logboek, evalueert samen hoe het uitpakt en past aan.

Bregje Weterings van de Admiraal de Ruyterschool had bijvoorbeeld problemen met een leerling uit groep 3 die stelselmatig weigerde te lezen. In plaats hiervan ging hij de rest van de klas zitten storen. Weterings had al van alles geprobeerd: belonen, complimenteren en straffen. Niets hielp. Onderwijskundig expert Sui Lin Goei van de VU: 'Op dat punt aanbeland ontstaat een gevoel van stress en onzekerheid en is de leraar feitelijk handelingsverlegen. De eerste stap van ontwerpgericht onderzoek is dan articulatie van de vraag: wát is er precies aan de hand, en wat is er al geprobeerd? Het klinkt eenvoudig maar het onderwijs heeft vaak haast.'

Weterings: 'Ik vond dat inderdaad niet heel prettig, ik vond het een heel universitaire manier van werken: een onderzoeksvraag bedenken, doorvragen en interventies bedenken, ik ben daar veel te praktisch voor. Als ik eenmaal een plan heb, dan doe ik het wel, maar dat gedeelte daarvoor, dat vond ik soms wel een beetje frustrerend.'

Toch heeft ze er veel aan gehad. 'Ik heb bijvoorbeeld ontdekt dat de regels aangepast kunnen worden.

Daardoor voel ik meer ruimte en zekerheid over mijn eigen handelen'.

In het geval van Weterings stelde het onderzoeksteam voor om haar leerling samen met een leerling uit groep 8 te laten tutor lezen, een jongen tegen wie hij erg op keek. En hij mocht ook zelf een boek kiezen.

In overleg met de directie werd de niveaueis van het lezen geschrapt: de leerling moest eerst weer plezier in lezen krijgen.

Weterings: 'Met collega's bedenk je meer dingen dan in je eentje. Daardoor kan je meer problemen oplossen, op een goede manier.' De uitkomst van de interventie is dat de leerling lezen weer leuk is gaan vinden en daardoor het niveau in eigen tempo inhaalt. Hij verstoort het stillezen van de groep niet meer, maar belangrijker nog is dat Weterings zich competent

is gaan voelen. 'Ja, ik ga nu met collega's in gesprek. Daarvoor ging ik altijd maar in m'n eentje aan de slag. Ik ga nu in gesprek via een denkvraag: die heb ik steeds helder in mijn hoofd!'

Alles uit de kast

Een belangrijke uitkomst van het onderzoek is dat de betrokken leraren de waarde van een professioneel leergesprek sterk onderschrijven. Zo'n gesprek is niet gangbaar op scholen, maar kan geleerd worden en draagt bij aan goed leraarsgedrag. Hoe ga je bijvoorbeeld om met agressie van kinderen? Hier wordt weinig over gesproken met als resultaat dat verschillende leraren in een team soms worstelen met deze vraag, zónder dat van elkaar te weten. Meijer van basisschool Sint Jan bracht agressie als onderzoeksvraag in. Zij had alles uit de kast gehaald om de agressie van een leerling uit groep 1-2 te beteugelen, maar liep toch vast. Toen ze met het onderzoeksteam de focus verlegde van het gedrag van de leerling naar haar eigen gedrag kwam er een opening.

'Tijdens het project heb ik geleerd om op een open en constructieve manier met collega's te spreken over gedragsvraagstukken. Het belangrijkste is dat alle interventies gericht zijn op jouw handelen als leerkracht. Daar ligt de sleutel tot succes. De leerling verandert niet, maar door je eigen handelen te veranderen, wordt het vaak makkelijker om met het gedrag van de leerling om te gaan.'

De leerling van Meijer leek niet te corrigeren, maar het resultaat van de interventie die het team had bedacht, was verbluffend. De jongen werd middels een 'check in, check out' principe begeleid. Meijer legde uit welk gedrag ze wel en niet wilde zien. Hij kreeg een button opgespeld bij het naar buiten gaan, zodat hij zich beter herinnerde wat de afspraak was. Bij het naar binnen gaan was er een kort moment van reflectie met de leerling en werd de button afgedaan. Dit ging na een week al zo goed, dat de interventie werd uitgebreid naar speelwerktijd. 'Het werken in onderzoeks-loops is de kracht. Filmen, analyseren, constateren, interventie uitvoeren en meteen verder'. Meijer vindt dat het project haar tot een betere leraar heeft gemaakt waarbij het professioneel leergesprek een centrale rol speelt. Op haar school zijn de leraren uit het project inmiddels gestart met teamteaching waarbij ze de instrumenten uit het onderzoek inzetten bij collega's. Haar conclusie: een excellente leraar is nooit klaar. ■

Madeleine Vreeburg en Sui Lin Goei werken bij het Onderwijscentrum van de Vrije Universiteit Amsterdam. Voor meer informatie, zie www.excellenteleraar.nl.

Het onderzoeksproject 'Excellent leraarsgedrag kun je leren' is deel van het traject Krachtig Meesterschap van het ministerie van OCW. Doel is een leer-ontwikkellijn met trainingen, leermaterialen en hulpmiddelen voor leraren op het gebied van omgaan met gedragsvraagstukken.